

**ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ МОЛОДІ ДО ПРАЦІ
В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ УКРАЇНИ
(1960-1980 рр.)**

В статті проаналізовано діяльність педагогічних колективів сільських шкіл, новаторів виробництва, наставників, працівників культури і засобів масової інформації в справі професійної орієнтації молоді до праці в сільськогосподарському виробництві України.

Ключові слова: *сільськогосподарське виробництво, професійна орієнтація, сільська школа, наставник, механізатор, хлібороб, сільська молодь.*

Від стану і рівня розвитку сільського господарства значною мірою залежать темпи економічного зростання країни, ефективність всього суспільного виробництва, задоволення різноманітних матеріальних потреб людей. По-перше, ця галузь є, по суті, єдиним джерелом постачання населення продуктами харчування. По-друге, виробництво одягу і взуття, незважаючи на досягнуті успіхи у створенні синтетичних матеріалів, базується на використанні сировини сільськогосподарського походження. Розрахунки, проведені на основі даних міжгалузевого балансу виробництва і розподілу продукції, свідчили про те, що у 1980-ті роки близько 3/4 всього фонду народного споживання формувалося з продукції сільського господарства чи було результатом її переробки [1, с.4]. Це засвідчує про значний вплив рівня розвитку сільського господарства на формування життєвого рівня народу.

Майбутнє сільського господарства нашої країни нерозривно зв'язане з молоддю. Ні одне скільки-небудь масштабне історичне завдання не може бути вирішене без активної, діяльної і всебічної участі молоді. Саме ця соціально-демографічна група є найбільш динамічною, готова до сприймання нових ідей, уявлень, має досить високий рівень загальноосвітньої і професійної підготовки, спроможна сміливо взяти на себе вирішення грандіозних новаторських завдань, які стоять перед розвитком сільського господарства. Від уміння сільської молоді використовувати з найбільшою віддачею землю, техніку, кошти, вкладені у виробництво, застосовувати передовий досвід і досягнення науки у значній мірі залежить успішний розвиток сільського господарства.

Розвиток людського суспільства – це такий процес, який включає в себе послідовну зміну поколінь. Кожне нове покоління, засвоюючи результати праці своїх попередників, виступає в певний час в усіх сферах суспільного життя як активна творча сила, вносячи в цей процес свій незамінний внесок, забезпечуючи подальшу прогресивну наступність в суспільному розвитку. Наступає час, коли на активні життєві позиції виступає нове покоління, яке має продовжити справу своїх попередників. Історія людства забезпечується послідовною зміною і спадкоємністю поколінь. Процес спадкоємності і зміни поколінь нерозривний, як і саме життя.

Кожне покоління являє собою складний соціальний організм з властивими тільки йому параметрами. Серед поколінь самим складним і динамічним є молоде. Першою важливою основою виділення молоді як соціально-демографічної групи є вік. Межі молодіжного віку історично конкретні. В залежності від середньої тривалості життя в тій або іншій країні, соціальних умов розвитку людини, формування в неї якостей, адекватних потребам суспільства, цей процес буде більш або менш довгим. У Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» молодіжний вік громадян України визначається в діапазоні від 15 до 28 років [2, с.5]. З 15 років молоді люди вступають в трудове життя. До 28 років завершується навчання, здобувається професія, накопичується виробничий стаж, вирішується проблема створення сім'ї. Цей вік можна рахувати межею, за якою починається більш стабільне життя, настає пора і більш значної трудової віддачі. Саме у віці від 15 до 28 років виявляються ті риси особистості, які відрізняють молодих людей від дітей і старшого покоління невичерпною енергією, хвилюючими поривами до непізаного, романтичними сплесками і прагненнями, гострим сприйняттям світу, болісною реакцією на найменшу несправедливість, несталістю настроїв, хитанням і несподіваною зміною уподобань і симпатій.

Молодь є багатогранним об'єктом дослідження. Молодь – конкретно-історичне поняття, яке позначає частину суспільства, що інтенсивно формується, вчиться, зростає фізично й психологічно, мужніє, готуючись змінити попереднє покоління. Саме в юнацькі роки відбувається активний процес соціалізації людини, формування її дійсно громадянських якостей. Це час, коли складаються суспільні ідеали людини, час, коли починається її трудова діяльність, формується професійний інтерес. Все це є характерним для всієї молоді, в тому числі і сільської. Однак специфічні умови праці і життя накладають свій відбиток на її життєдіяльність.

Сільська молодь працює на першочерговій за своїм значенням ділянці суспільного виробництва. Праця на землі відіграє вирішальну роль в житті людства. Селянська праця, в значній мірі полегшена застосуванням техніки і добрив, залишається, як і раніше, однією з найважчих форм фізичної праці. Праця хлібороба ніколи не була легкою, іноді вона вимагає від молоді особливо напопруження духовних і фізичних сил. Праця сільської молоді проявляється в сфері однієї з найбільш життєво важливих галузей народного господарства, стає явищем творчим і має серйозне значення для всього суспільства.

У 1960 р. в сільському господарстві України трудилися мільйони юнаків і дівчат[3, с.2]. В результаті багатьох причин кількість молоді в селах неухильно скорочувалася. На середину 1970-х років питома вага молодих трудівників села в складі трудового сільського населення складала 40%. В їх числі 119 тисяч механізатори, 92 тисячі – тваринники, 25 тисяч – спеціалісти сільського господарства. У 1987 р. в Україні було 554 тисяч колгоспників віком до 30 років, що складало 17% від загальної чисельності колгоспників.

В січні 1989 р. колгоспна і радгоспна молодь складала по відношенню до всіх трудівників села 14,7% [4, с.174].

Трудівники села виконують роботу, без якої було б неможливе життя. Селянська праця брудна – весь день у пилюці, багнюці, гноєві. Оскільки в сільському господарстві роботи в основному виконуються на відкритому повітрі, то в цих умовах майже неможливе регулювання метеорологічних параметрів в межах робочої зони. Сільське господарство завжди відзначалось високою ступеню ризику. Перш за все, це непередбачувані погодні умови, всілякі стихійні лиха, епізоотії. Специфіка діяльності сільського трудівника обумовлена біологічними і кліматичними особливостями його роботи. Наприклад, землеробство – це така галузь, яка повністю ґрунтується на пристосуванні людини до природи, її циклів, до тих закономірностей, які визначають розвиток живого світу.

Стан наукової розробки теми свідчить, що дана проблема знаходиться тільки в процесі свого становлення. В другій половині 1980-х років у світ вийшли нариси історії Дніпропетровської, Житомирської і Київської обласних комсомольських організацій. Однак підготовлені в дусі того часу ці праці не могли дати реальної картини життєдіяльності сільської молоді. В ряді праць аналізується безпосередня участь молоді в реалізації аграрної політики. З цієї проблеми з'явилось ряд робіт у молодіжному видавництві «Молодь». Окремі аспекти професійної орієнтації молоді до праці в сільському господарстві відображені в книгах відомих всіх України новаторів сільськогосподарського виробництва. Певний інтерес для дослідників мають також праці опубліковані І. Романюком, П. Панченком, М. Бушиним, О. Завальнюком, В. Нечитайлом, І. Рибакком, А. Філінюком, В. Цимбалістим та іншими. Однак ні одна із їх робіт не охоплює повністю хронологічні рамки даного дослідження, участь молоді в аграрному виробництві аналізується лише побіжно в контексті зазначеної теми.

Орієнтація молоді на роботу в сільськогосподарському виробництві, виховання у юнаків і дівчат чесного, свідомого ставлення до праці є головним завданням педагогічних колективів сільських шкіл і СПТУ, державних і громадських організацій, трудових колективів, новаторів виробництва, наставників. Виховання високого громадянського і патріотичного обов'язку перед Батьківщиною – процес надзвичайно складний, який вимагає максимальної зосередженості, глибоких знань, постійного пошуку доцільних форм і методів його проведення.

Безліч соціально-економічних, політичних, духовно-ідеологічних, психологічних, моральних факторів впливають на вибір юнацтвом свого місця в житті. Всі ці фактори впливають на молоду людину, не лише проходячи через її свідомість, почуття і волю, відбиваючись в її уявленнях про смисл життя, в її ціннісних орієнтаціях, але і модифікуючись через багато інших соціальних факторів справляють міцний, іноді вирішальний вплив на вибір юнаками і дівчатами свого життєвого шляху. Випускники сільських шкіл, СПТУ повинні входити в самостійне життя освіченими, з

високою мораллю, загальною культурою, добре розвинутими навичками праці і громадської поведінки, здатними до свідомої і добросовісної як фізичної, так і розумової праці.

Впровадження в сільськогосподарське виробництво досягнень науково-технічного прогресу створює передумови до зниження чисельності працівників, зайнятих в сільському господарстві. В той же час збільшується потреба в кваліфікованих кадрах. Адже дуже важливо ефективно, з максимальною віддачею використовувати наявний потенціал. Висока ефективність сільськогосподарського виробництва залежить не лише від досягнень науково-технічного прогресу, а й від того, в якій мірі досягнутий рівень науки, досвіду, знань, навичок став здобутком кожного трудівника.

Держава зацікавлена в тому, щоб частина випускників сільських шкіл залишалась працювати в селі, а частина молодих людей, які продовжують освіту в місті, після закінчення навчання повертались в село.

Особливо велика роль у справі підготовки молодих хліборобських кадрів належить сільській школі, яка стає одним із опорних пунктів соціального розвитку села. І це зрозуміло, тому що саме в школі закладається фундамент знань людини, основа її світогляду, формується характер, складаються ціннісні орієнтації, уявлення про обов'язок, честь, відповідальність. Ці якості формуються під впливом і при активній участі школи.

Завдання професійної орієнтації на роботу в сільськогосподарське виробництво і поліпшення трудової підготовки вимагають координації зусиль школи, професійно-технічних училищ, трудових колективів, всіх, хто причетний до долі села. Допомогти молодій людині знайти правильну стежку в своєму житті, швидше освоїти обрану професію, розкрити молодим трудівникам її зміст, перспективи професійного зростання – важливий і благородний обов'язок вчителів, майстрів виробничого навчання, новаторів виробництва, наставників, батьків, засобів масової інформації, працівників культури. І тоді багато юнаків і дівчат по-новому осмислюють значимість трудової діяльності, усвідомлюють свою причетність до найважливішої професії на землі, правильно сприймають труднощі структурної перебудови економіки країни.

Виховання молоді до готовності працювати в сільському господарстві – процес тривалий і складний. Дати вірний орієнтир юнакові і дівчині у виборі певної професії може доярка і агроном, тракторист і зоотехнік. Але, щоб їх приклад був дієвим, мало, як це звичайно буває, разок-другий побесідувати з школярами. Треба разом з ними попрацювати в полі або на фермі, навчити їх, захопити своїм досвідом, ерудицією, майстерністю, авторитетом. Допомогти утвердитися в обраній професії, швидше стати справжнім хліборобом, подолати труднощі входження в колектив, розібратися в людях, які працюють поруч, вдосконалювати виробництво сприяло наставництво. Це якісно нова форма роботи серед молоді. Наставництво – це метод виховання, за яким кращі трудівники села, які мали професійну майстерність, багатий жит-

тевий досвід, за покликом душі, з доброї волі вчили молодих працьовитості, майстерності. Молоді властиве прагнення до активної трудової діяльності, бажання не відставати від старших. Але їй часто ще бракує досвіду, майстерності, впевненості у своїх силах. В цю пору дуже важливо мати перед собою приклад яскравої долі, захопленості, любові до землі.

Роль наставника в цій справі дуже велика. Він повинен бути подвижником у своїй справі, зразком для підлітка. Це люди високого почуття обов'язку, відкритого серця. О.В. Гіталов, який стояв біля витоків наставництва над сільською молоддю, говорив про це так: «Наставником може бути тільки та людина, для якої дорога трудова честь, в життєвому кодексі якої знаходиться живе втілення кращі традиції хлібороба» [5, с.35]. Інший видатний хлібороб О.Н. Парубок про високу роль наставника у житті кожної молодої людини, особливо тієї, що робить перші самостійні кроки у трудовому житті, говорив: «Ми зобов'язані навчити нове покоління наших колективів професійної майстерності, тобто передати юнакові чи дівчині свої трудові навички, свою любов до обраної професії. І так передати, щоб людина на все життя залишалася щасливою...» [6, с.11]. Так розуміли своє покликання справжні хлібороби: умієш сам – навчи поруч працюючого, маєш досвід – передай іншому. Вони твердо знали, що саме потрібно передати молодому поколінню, як це зробити найкращим чином.

Рух наставників, який виник у кінці 1960-х років, в наступні роки міцно увійшов у суспільне життя. З метою активізації наставництва в пресі, по радіо і телебаченню виступали знатні хлібороби, чий досвід роботи з молоддю набув широкої популярності. Наприклад, в газеті «Комсомольское знамя» 1 грудня 1970 року був надрукований лист знатних механізаторів Кіровоградської області О. Гіталова, В. Мельниченка, В. Моторного, в якому вони звернулися до майстрів хліборобської справи із закликом взяти шефство над молодими механізаторами. Враховуючи соціальну значимість цієї патріотичної ініціативи, ЦК ЛКСМ України, колегія Міністерства сільського господарства, радгоспів республіки і Президія Республіканського комітету профспілки працівників і службовців сільського господарства і заготівель прийняли спільну постанову, в якій передбачалося проведення необхідної організаторської роботи для закріплення досвідчених хліборобів за молодими механізаторами і були визначені основні завдання шефства – озброєння молоді цінним досвідом практичної роботи старших товаришів, виховання в неї любові до професії і бережливого, по справжньому господарського відношення до техніки [7, с.1].

У 1974 році в господарствах Кіровоградської області налічувалося 1222 наставники молоді. На початку 1980-х років понад 10 тисяч кращих трудівників села, спеціалістів сільського господарства Львівщини і Київщини проводили велику роботу з професійної підготовки молоді, передавали їй свій життєвий і трудовий досвід. На Вінниччині наставництво над сільською молоддю в середині 1980-х років здійснювали понад 3200 самих досвідчених

трудівників. Майже 7 тисяч юнаків і дівчат Дніпропетровської області, чий хліборобський стаж не перевищував 2 років, знаходилися під уважною і чуйною опікою старших товаришів. Серед п'яти з половиною тисяч наставників майже половина була удостоєна державних нагород, понад 250 чоловік – учасники освоєння цілинних земель. Роботу з професійної підготовки і морального виховання 180 молодих працівників сільгоспідприємства «Славне» Роздольненського району в Криму здійснювали 32 наставники. І молоді трудівники прагнули наслідувати їх. А наслідування відіграє важливу роль у становленні особи.

У багатьох господарствах республіки створювалися ради наставників, які очолювали найкращі з них. Наприклад, в Мукачівському районі Закарпатської області таку раду очолювала знатна людина України, двічі Герой Соціалістичної Праці кукурудзовод Г. Ладані. Раду наставників в одному з сіл Дрогобицького району Львівської області очолював механізатор Б. Гарбич. За час своєї роботи він навчив і виховав понад 20 молодих механізаторів. Серед наставників молоді в одному з сільгоспідприємств Недригайлівського району Сумської області було 5 Героїв Соціалістичної Праці. В 1985 році середній вік кожного працюючого тут був нижчий 40 років. На Одещині добре зарекомендувала себе рада наставників сільгоспідприємства ім. К. Лібкнехта Овідіопольського району на чолі із завідувачем молочнотоварною фермою С. Антоною. Тут діяла спеціальна школа, де наставники оволодівали основами педагогіки, обмінювалися досвідом роботи. Рада підтримувала тісні контакти з педагогічним колективом місцевої школи. Передові механізатори, доярки, спеціалісти господарства були закріплені за молодими трудівниками і учнівською виробничою бригадою, проводили бесіди з питань економіки, урочисто проводили дні професій, свята врожаю, посвячення в хлібороби, інші заходи – мета яких – прищепити юнакам і дівчатам любов до сільськогосподарської праці.

В Україні є немало трудівників, чиї біографії є своєрідною відповіддю на хвилююче запитання: «На кого рівнятися?». Цим людям є про що розповісти, є що передати молодій зміні. Понад 35 років працював в господарстві «Нечаянський» Миколаївського району Миколаївської області механізатор І. Івченко. Багато років він виконував по півтори-дві річні норми на оранці, обробітку просапних культур, косовиці хлібів. Досвідчений трудівник підготував 20 молодих механізаторів і навчив їх високоекономічному використанню техніки. За 20 років роботи допоміг освоїти професію і передати молодим свої передові методи праці комбайнер з Волочиського району Хмельницької області С. Примуд. Кожному з них наставник зумів прищепити любов до праці, відповідальність за доручену справу. Справжніми вихователями молодих були механізатори Ф. Кулик, В. Кононенко, В. Зонов, П. Шупер, М. Янчук, кукурудзоводи І. Безкоровайний, Г. Пайдюк, буряководи М. Маринич, Л. Полупан, тваринники О. Кондратюк, Л. Лихуша, К. Малицький, Л. Шегеда, овочівники М. Бринцева, О. Данник,

М. Половнина і багато інших передовиків сільськогосподарського виробництва. Ці чудові люди вели за собою молодь до висот майстерності, передавали їй свою гарячу відданість землі.

Одна із вихованців трактористки з Березнеговатського району Николаївської області Зої Радченко так сказала про свою наставницю: «Я не тільки механізатором завдяки їй стала, а перш за все людиною. Людиною з достоїнством, з гордістю внутрішньою. Адже я потрібна людям, колгоспу, землі. І це відчуває кожна із нашого механізованого загону. В загоні кожний зрозумів: робота – це не тільки для заробітку, але і для душі. А головне – для людей, для країни. Це так, повірте. Так, велика справа наставник. Цим людям ми завжди вдячні, перед ними завжди в боргу» [8, с.72].

Постановою Президії Української республіканської ради профспілок і бюро ЦК АКСМУ у 1974 році був заснований диплом «Кращому наставнику молоді». Першим з працівників сільського господарства цієї нагороди удостоєний С.О. Чорнобай – бригадир тракторної бригади одного з господарств Ульяновського району Кіровоградської області. У 1980 році в республіці було встановлено почесне звання «Заслужений наставник Української РСР». Серед інших наставників такого звання удостоєний комбайнер з Чемеровецького району Хмельницької області М.О. Скрипник. Кращий наставник сільської молоді Луганської області, ланковий механізованого загону з Антрацитівського району Н.Михайличенко нагороджений Почесною Грамотою Президії Верховної Ради України.

Наставництво, як професійно-виховна система, може і повинно бути відродженим в сучасних умовах. Люди вчать, наставляють інших. Тому, як краще виконати свою основну справу і як до неї відноситися. Що наслідувати і від чого відмовитися. Наставництво дозволяє дійти до кожної молодої людини з врахуванням її достоїнств і недоліків. В особистому спілкуванні з наставниками – людьми високої майстерності і великої душевної привабливості – молодь одержує нічим не замінимі уроки професіоналізму, уроки життя, вбирає в себе високі моральні якості кращих представників селянства.

Навчити юних любити землю, прищепити їм повагу до праці на ній, виховати справжніми патріотами рідного села, сформулювати нове, творче ставлення до сільськогосподарського ремесла, фаху своїх батьків-хліборобів, – все це в значній мірі починається з їх любові до рідного села. У хлібороба почуття патріотизму й любові до Батьківщини особливі: вони часто асоціюються з любов'ю до рідного села, де виріс, пізнав красу праці. Любити свою землю завжди треба так, як рідну матір, що тебе виплекала, поставила на ноги, доглянула, виростила, прищепила віру в добро, в справедливість, в людей. Але, це, звичайно, не передається в спадщину як нерухоме майно, як родинний скарб. Знати історію свого села – значить дорожити, любити і пишатися ним. В цій справі велику роль відігравали сільські музейні заклади. Чим далі віддаляються історичні події, які відбулися на долі цілих поколінь, тим більший

інтерес до них виявляють люди, особливо молодь. Їм конче треба знати, як усе відбувалося, хто стояв біля джерел їхнього життя.

Музеї, які створені в більшості сіл України, привертають пильну увагу унікальністю пам'яток, їх сконцентрованістю, високим виховним зарядом. Це ніби своєрідна енциклопедія краю. Кожна таблиця, фотографія, експонат працювали і на сьогодні, і на перспективу, пробуджували у молодих роздуми про своє село і його людей, про місце випускника школи в житті суспільства. В середині 1980-х років до послуг сільського населення України було 58 державних музеїв і їх філіалів, більше 4100 музеїв на громадських засадах. Щороку їх відвідувало понад 5 мільйонів чоловік [9, арк.7].

Важливе виховне значення відігравали, зокрема, експозиції Старобешівського народного меморіального музею трудової слави П.М. Ангеліної на Донеччині, меморіального музею трудової слави Ф.І. Дубковецького на Черкащині, сільського меморіального музею відомого кукурудзозвода М.О. Озерного на Дніпропетровщині, музею історії руху п'ятисотенниць в селі Старосілля Черкаської області, музею трудової слави села Комишуватого на Кіровоградщині, народного музею в селі Білки на Закарпатті, музею історії села Вовчик Полтавської області та інші. У музеї трудової слави в селі Камінь Дзержинського району Житомирської області центральне місце відведено знатному майстрові вирощування цукрових буряків М.А. Марцун, чийм ім'ям названо місцеве господарство. Це її ланка збирала по 700 і більше центнерів солодких коренів з гектара. Експонати музею показують, як молоде покоління хліборобів продовжувало трудову звичаю своєї славної землячки. На стенді, що розповідає про це, належне місце відведено А.Г. Полупан, яка очолила ланку після того, як остання пішла на заслужений відпочинок. У 25 років вона стала Героєм Соціалістичної праці, за видатні успіхи у праці удостоєна також звання лауреата Державної премії країни [10, с. 24]. Відвідуючи музей юнаки і дівчата діставали переконливі уроки добра і самовідданого служіння священній справі дідів і батьків, бажання розвивати і продовжувати їх справу в нових умовах. Вони розглядали ці експонати і починали дивитися на себе по іншому: з гордістю і пошаною за приналежність до хліборобської праці, за своїх простих і скромних односельчан, які своєю невтомною працею зміцнювали могутність Батьківщини.

В музеї історії села Чорнобаївка Білозерського району Херсонської області є стенд з портретами сучасників – головного агронома господарства, кандидата сільськогосподарських наук П. Ломоносова, овочівниці В. Кози, механізатора А. Голубенка, доярок В. Захаревич і Г. Глоданюк, ланкової телятниць М. Варєги. Високої честі вони удостоєні за те, що з року в рік показували зразки високопродуктивної праці. Який експонат не взяти, в ньому сконцентрована праця й творчість найуміліших, найсумнініших трудівників, їх високі здобутки, які ставали метою для всіх працівників. Молоді чорнобаївці бачили, що історія країни твориться й тепер, в тому числі і їх земляками – у трудових буднях щодня, щогодини.

В історико-краєзнавчому музеї села Лісоводи Городоцького району Хмельницької області велику увагу приділяли роботі з молоддю, вихованню її на трудових традиціях своїх батьків. У 1980 році музеї відвідало 3240 чоловік, проведено 46 екскурсій, 11 тематичних вечорів. Уроки трудової слави проводили Герої Соціалістичної Праці, лауреати Державних премій за видатні успіхи у праці, передовики і новатори сільськогосподарського виробництва, знатні люди села. В деяких селах музеї стали місцем клятви молоді на вірність батькам і Батьківщині. В справі підготовки молоді до сільськогосподарської праці важливу роль відігравали музеї хліба, які створювалися найчастіше при сільських школах. Господарства не стояли осторонь цієї важливої справи. Музей Хліба у Дроздівській неповній середній школі Гошанського району Рівненської області було обладнано на кошти місцевого господарства, що виділило для цього 4 тисячі карбованців [11, с.3]. Музей Хліба у селі Велика Цвіля Ємільчинського району Житомирської області за півтора року свого існування відвідало 20 тисяч відвідувачів [12, с.2]. В ньому 6 тисяч експонатів – від дерев'яного плуга, коси, серпа й вітряка – до сучасного млина. Хвилюють відвідувачів рідкісні експонати – перші зерна, яким тисячі років, блокадний хліб Ленінграда, хліб, який побував у космосі. Тут же хліб, випечений в партизанському загоні С.А. Ковпака, жорна, на яких мололи партизанське борошно. З стендів музею думою про хліб діляться знатні люди країни. Скибка хліба. Вона примушує зупинитися і замислитися. Відчуття або пригадати. Та які почуття не викликала б – важливо одне: не залишить байдужим нікого. Навчити бережливому ставленню до хліба, прищепити велику повагу до професії хлібороба – таку функцію виконували музеї хліба. Музей історії сільського господарства Волині діє в селі Рокинях Луцького району Волинської області.

В сільському історико-краєзнавчому музеї села Велика Яромірка Городоцького району Хмельницької області велася родовідні книги про кращих трудівників. Це переконливі розповіді про вірність своєму громадянському обов'язку, честь і доблесть хліборобську, про те, як з покоління в покоління передавалася естафета добрих справ в ім'я розквіту рідної землі. Писані вони для нащадків. З великим інтересом переглядали ці книги відвідувачі. Ці родовідні книги допомагали розвивати у молоді почуття гордості за причетність до хліборобського роду.

Сільські музеї – жива пам'ять села. Це усвідомлюєш, коли оглядаючи минуле, всім серцем вловлюєш відгомін далеких літ і порівнюєш з сучасним життям. Коли пройдеш від сохи до «Колоса», від полотняних сорочок прадідів до щедрого снопа, від губернаторських різок, яких скуштували українські селяни за непокопу панським посіпакам, до сьогоднішньої сільської школи чи лікарні, то багато зрозумієш, задумаєшся над своїм власним життєвим шляхом. Діяльність сільських музеїв додавала свіжого струменя в справі виховання у підростаючого покоління любові до рідного краю, пошани до трудівників свого села, прагнення примножити його славу своїми молодими руками.

Надзвичайно впливовим при виборі молодою людиною професії є слово передовика виробництва, знатної людини у пресі, телеекрані або перед радіомікрофоном. Глибоко зворушила свідомість багатьох юнаків і дівчат стаття «Дорожіть честю хлібороба!» знатної ланкової з Черняхівського району Житомирської області 69-річної Н.Г. Заглади. Широкий громадський резонанс викликала полум'яна гіталовська стаття «Дума про хліб» [13, с.1], надрукована спочатку в республіканській, а згодом в обласній пресі. Керівництво України враховуючи важливість проблеми, зачеплений в цій статті питань, прийняло з цього приводу 8 серпня 1972 року постанову, в якій зобов'язало обговорити її у кожному трудовому колективі, на будовах, в установах, навчальних закладах [14, арк.7]. Стаття викликала всенародний інтерес, в її обговоренні взяло участь 13 мільйонів чоловік. У вересні 1983 року була надрукована стаття О.В. Гіталова «Хліборобському роду нема переводу». В ній він виклав цінні думки і висловив конкретні пропозиції відносно практичної участі ветеранів праці, передовиків виробництва по вихованню хліборобської зміни, утвердженню високої організованості і дисципліни, в розвитку кращих трудових традицій трудівників села. Щиру розмову з молоддю присвятити себе найбагатороднішій професії хлібороба, розкриттю реальних справ у розвитку сільськогосподарського виробництва, його перспектив у майбутньому вели на сторінках газет О.Н. Парубок, Заслужений працівник сільського господарства республіки з Острозького району Рівненської області І.П. Новак, агроном з Підволочиського району Тернопільської області Я. Дацків, начальник механізованого загону з Баштанського району Миколаївської області, лауреат Державної премії України О.Г. Шевченко. На Хмельниччині широкий відгук одержали статті механізатора з Городоцького району П.Х. Гелика «Виховання хліборобської зміни» та механізатора з Кам'янець-Подільського району В.С. Щербаня «Хто іде на зміну». Щире, пристрасне слово цих відомих в Україні людей нікого не могло залишити байдужим. В основі їх слів-роздумів червоною ниткою проходила думка про те, що і в рідному селі є можливість для створення умов для творчої праці, багатого духовного життя, що для праці на землі потрібні глибокі знання.

В статті «Даруйте людям хліб», звертаючись до молоді відомий працівник сільського господарства з Березівського району Одеської області П.П. Ведута писав: «Не можна мати вдостає хліба, не віддавши йому чесно, сповна всю силу хліборобського таланту, розуму й душі. Як хочеться, щоб це глибоко зрозумів кожен, хто вирішив продовжити естафету батьків, хто докладає рук до землі-годувальниці. І як важливо, щоб таких дбайливих рук, було більше. Бо саме ними хліб дужий, ними примножується. Ти юний друже, народився в селі, тут твоя батьківщина. То ж як не любити її? Як не докласти теплих синівських рук до землі, що дає хліб? Якщо не ти – то хто ж?» [15, с.2]. Такі щирі, правдиві слова не могли не заставити задуматися над своєю долею юнаків і дівчат, порадитися з своїми батьками і вчителями, обрати саме ту професію, де сповна могла б розкритися енергія їх розуму й рук.

Практика свідчить, що вибір молоддю сільськогосподарських професій лише тоді стає усвідомленим і стабільним, коли процес підготовки до сільськогосподарської праці здійснюється цілеспрямовано, коли забезпечується безперервність і спадкоємність трудового виховання в усіх соціальних інститутах: в сім'ї, школі, СПТУ, трудових колективах, а інтереси і запити працюючої молоді знаходять відгук і підтримку з боку державних і громадських організацій.

В роботі з професійної орієнтації молоді на сільськогосподарські професії необхідно об'єднати зусилля сім'ї, школи, трудових колективів, державних і громадських організацій. Випускника школи необхідно підготувати так, щоб він входив в самостійне життя не тільки із знанням основ наук, але і з сформованими трудовими навичками, який осягнув ази тієї або іншої професії. З сільської школи повинні виходити в життя всебічно розвинуті, яскраві люди, для яких почуття неоплатного обов'язку перед рідною землею стане кращим порадиником у виборі життєвого шляху.

Список використаних джерел:

1. Зимовець В.Н. Удосконалення цінового механізму в АПК / В.Н. Зимовець. – К., 1988. – С. 4.
2. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України, 5 лютого 1993 р. // Голос України. – 1993. – 3 березня. – С. 5.
3. За роботу дружну, наполегливу! // Молодь України. – 1960. – 26 січня. – С. 2.
4. Проблемы молодежи и молодой семьи. Статистический сборник. – М., 1990. – С. 174.
5. Гіталов О.В. Наша передова – поле / О.В. Гіталов. – К., 1986. – С. 35.
6. Гресь І.Г. Курсом високої ефективності / І.Г. Гресь. – Творці достатку. Герої сільськогосподарського виробництва. – К., 1981. – С. 11.
7. О письме знатных механизаторов Кировоградской области «В строй мастеров», опублікованном в газете «Комсомольское знамя» // Комсомольское знамя. – 1970. – 3 сентября. – С. 1.
8. Попович Ю.В. Плечо старшого товарища / Ю.В. Попович, А.П. Петраш. – Одеса, 1976. – С. 72.
9. Архів Міністерства культури України, ф. 8, оп. 1, спр. 533, арк. 7.
10. Григоренко О. Голос минулого і сьогодення / О. Григоренко, П. Панченко // Соціалістична культура. – 1982. – №7. – С. 24.
11. Музей хліба // Радянська освіта. – 1988. – 16 грудня. – С. 3.
12. Ковтун Г. Диво // Радянська Україна. – 1987. – 3 січня. – С. 2.
13. Гіталов А. Дума о хлебе // Правда Украины. – 1972. – 5 августа. – С. 1.
14. ЦДАГОУ, ф.1, оп.32, спр.452, арк.7.
15. Ведута П.П. Даруйте людям хліб // Радянська Україна. – 1986. – 9 серпня. – С. 2.

The article analyzes the activities of teaching staff in rural schools of innovators, teachers, cultural workers and the media in the case of professional orientation of young people to work in agriculture in Ukraine.

Key words: agriculture, vocational guidance, rural school, mentor, mechanic, farmer, rural youth.

Отримано: 21.03.2013